

13.6.2018

EOAK/2340/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

MIKKELIN VANKILA

Tarkastuspöytäkirja 24.5.2018 klo 15.10–15.50

Osallistujat EOAK:sta Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia
Tarkastaja Reima Laakso

Osallistujat tarkastuskohteesta Johtaja - - -
Apulaisjohtaja - - -
Muita tarkastuksen aikana osastoilla paikalla olleita henkilöiden jäseniä

Tarkastus oli ennalta ilmoittamaton ja se kohdistettiin laitoksen eristysosastolle sellisiin, joissa voidaan toteuttaa vankeuslain 18 luvun 3 §:n mukaista tarkkailua ja 18 luvun 4 §:n mukaista eristämistarkkailua. Erityisesti tarkastuksella kiinnitettiin huomiota hälytyspainikkeiden sijaintiin eristysselleissä. Painikkeiden sijaintia oli pidetty epäasiallisena edellisellä AOA:n tarkastuksella 29.–30.5.2017 (EOAK/3005/2017) tehtyjen havaintojen perusteella.

Tarkastuksen aikana käytiin tutustumassa laitoksen crossfit-tyyppiseen kuntohuoneeseen, joka oli vielä keskeneräinen AOA:n edellisen tarkastuksen aikana.

Tämän lisäksi haluttiin selvittää, oliko vankilassa otettu käyttöön Rikosseuraamuslaitoksen uusi valvomatonta tapaamista koskeva hakemuslomake, joka tuli ottaa käyttöön viimeistään 18.5.2018 sekä 23.4.2018 vankiloille lähetetty omaisuuden/vaatteiden hallussapitolomake.

Tarkastajat tutustuivat E 2–3, E 2–4 ja E 2–5 -osastojen olosuhteisiin. Osastojen välisten välisten sulkemisesta ja sen seurauksista oli tullut useita kanteluita.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnosta vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (CRPD) ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Hälytyslaitteen sijoituspaikka

Edellisen tarkastuksen EOAK/3005/2017 tarkastuspöytäkirjassa todettiin eristyssellin hälytyspainikkeen sijoituspaikasta seuraava.

”Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että kolmessa eristyssellissä hälytyslaitteen nappula oli sijoitettu kaltereiden ulkopuolelle lattialle siten, että siihen ylettyminen on vaikeaa. Kutsun painaminen edellyttää sitä, että vanki makaa vatsallaan tai selällään lattialla ja että hän pystyy ojentamaan käden sellin kaltereiden alhaalla olevan poikkirautojen alitse hälytyslaitteelle. Kutsun käyttäminen edellyttää vangilta notkeuden lisäksi sitä, että hänen käsivartensa on riittävän hoikka. Kaikki vangit eivät pysty kutsunappia painamaan. Tarkkailusellissä hälytyslaite oli asianmukaisesti sijoitettuna seinään vähän sellin ulkopuolelle siten, että sen painaminen oli helppoa.

Tarkastuksella ei selvinnyt miksi hälytyslaite on eristysselleissä sijoitettu kyseisellä tavalla. Vankilan johdolta saadun tiedon mukaan myös vankilassa oli ihmetelty hälytyskutsun sijoituspaikkaa ja että sijoittamisesta olisivat päättäneet Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön virkamiehet.

Vankeuslain 7 luvun 1 §:n mukaan vankilan suljetuissa tiloissa, joissa säilytetään vankeja, tulee olla hälytyslaite, jolla voidaan välittömästi saada yhteys henkilökuntaan. Rikosseuraamuslaitoksen vankilasuunnitteluohjeiden mukaan eristyssellin hälytyslaite tulee sijoittaa seinään sellin ulkopuolella. Eristyssellin sijoitetun henkilön tilan, henkilökohtaisten ominaisuuksien ja toimintakyvyn arvioinnin osalta hälytyskutsun sijoituksen merkitys vielä korostuu. AOA katsoi, että vankia ei voida sijoittaa kyseisiin eristysselleihin, mikäli hän ei kykene siellä painamaan hälytyskutsua. AOA piti hälytyslaitteen sijoitusta vangin kannalta myös halventavana kohteluna ja katsoi, että asia on välittömästi korjattava.”

Tuolloin vankilan johtajalta 6.6.2017 saadun tiedon mukaan hälytyskutsun siirtämistä lattialta seinälle selvitettiin ja tässä tarkoituksessa Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluejohtaja ja kiinteistöpäällikkö olivat olleet yhteydessä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön kiinteistöpuoleen.

Tällä tarkastuksella todettiin apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojan tarkastuspöytäkirjassa edellyttämän korjaustoimenpiteen toteutuneen. Hälytyspainike on siirretty sellin etuosan/huoltotilan puolelle kalteriseinän oikealle seinustalle noin 140 cm:n korkeuteen (KUVA). Kaltereihin kiinnitettyssä muovipleksissä on pyöreä aukko, josta käden pujottamalla on mahdollista painaa hälytyspainiketta.

Tarkastuksella varmistettiin myös hälytyslaitteen toimivuus.

Eristysoasastolla sijaitsevan eristämistarkkailuselli ja näytteenotto-tila todettiin hyväkuntoisiksi ja siisteiksi.

Eristyssellien juomahanat

Tarkastuksella eristyssellien siisteydessä ei havaittu huomautettavaa, mutta kolmen eristyssellin juomahanasta kaksi ei toiminut ja itse asiassa hanat oli kokonaan poistettu. Tarkastajien tiedusteltua juomahanojen puuttumisesta, vankilan johto pyysi paikalle talotekniikasta vastaavan työnjohtajan, joka kertoi, että hanojen korjaamista vaikeutti varaosien saatavuus. Hanat olivat olleet jo epäkunnossa vuoden 2015 lopulta sellissä olleen vangin rikottua ne.

Tarkastajille kerrottiin eristysselliin sijoitettujen saavan vettä aina halutessaan, mutta epäselväksi jäi, millaisilla astioilla juomaveden osalta vesihuolto oli toteutettu. Tarkastuksen aikana eristysosastolta ei löytynyt veden antamiseen tarvittavia juomapulloja, eikä niitä löytynyt muualtakaan vankilasta. Tarkastajat suosittelivat vankilalle Kuopion vankilassa noudatetun käytännön mukaisesti juomaveden antamista vangeille 1,5 litran muovipulloissa sellihin, kunnes juomahanat saadaan korjattua. Tarkastuksen aikana vankilan henkilökunta hankki Kuopion vankilasta lisätietoja puhtaiden muovipullojen saatavuudesta ja niiden toimittajasta.

Liikuntatila ja ulkoilualueiden käyttö

Edellisen tarkastuksen EOAK/3005/2017 tarkastuspöytäkirjassa todettiin vankien liikuntatilojen osalta muun muassa seuraava.

”AOA pitää myönteisenä vankilan toimia vankien liikuntamahdollisuuksien lisäämisessä, mutta valitettavana sitä, että vankilaan ei saada järjestettyä vangeille asianmukaista kuntosalia. AOA pitää vankilan ilmapiirin sekä turvallisuuden ja järjestyksen kannalta tärkeänä, että jokaisella vangilla on omien kykyjensä mukaan mahdollisuus harrastaa ja purkaa paineitaan liikuntaan. Mikkelin vankilan tyypisessä suljetussa laitoksessa, jossa aerobisen liikunnan mahdollisuuksia rajoittavat asianmukaisen ja riittävän tilavan kuntosalin puuttumisen ohella ulkoilupihojen pieni koko, liikunnan ohjauksen merkitys korostuu. Huomattava osa vangeista, varsinkin toisissa vankiloissa tuomiotaan suorittaneista, on keskittynyt liikunnassaan painoharjoitteluun vapailla painoilla tai taljoilla. Siirtyminen laitokseen, josta painoharjoittelumahdollisuudet puuttuvat, saattaa aiheuttaa turhautumista ja pyrkimystä jatkaa painoharjoittelua esim. käyttämällä vankitoveria lisäpainona. Tämä on ollut havaittavissa Mikkelin vankilassa, jossa edellä kuvattu käyttäytyminen on pyritty estämään kielloin. Terveydelliseltä kannalta vuosia jatkuneen painoharjoittelun yhtäkkinen lopettaminen ja lihaskunnan heikentyminen ilmenevät usein tuki- ja liikuntaelinaivoina. Vankikuulemisissa useampi vanki valitti selkä- ja lannerangan kipeytymistä liikunnan puutteen takia. Seuraavaksi tulee luonnollisesti tarve saada vaivoihin kipulääkkeitä. Vankilaan ollaan tarkastuksella saatujen tietojen mukaan rakentamassa kuntohuoneen lisäksi crossfit-tilaa. Sekä kuntohuoneen Concept 2-soutulaitteen ja kuntopyörän, että crossfit-harjoittelussa käytettävien välineiden hyödyntäminen edellyttävät ohjaajilta ”personal trainer”-tyyppistä kädestä pitäen tapahtuvaa perehdytystä ja ohjausta sekä valvontaa. Vailla ohjausta toteutettu omatoiminen harjoittelu johtaa todennäköisesti välineiden ennen aikaiseen rikkoutumiseen.

AOA totesi arvionaan, että vankilan liikuntasalin laajempi hyödyntäminen vankien liikunnassa esim. kuntopiirityyppisessä ohjatussa harjoittelussa toisi todennäköisesti sekä vankilan ilmapiiriin, että vankien terveyden kannalta myönteisiä tuloksia.”

Tarkastuksella voitiin todeta, että crossfit-tila oli kalustettu crossfit-harjoittelussa käytettävillä kuntoiluvälineillä levytankoja ja -painoja lukuun ottamatta (KUVA). Laitoksen maakerrassa sijaitseva tila, joka on alun perin ollut matkasellinä, on tarkastajien arvion mukaan tilana sovelias 3–5 vangin yhtäaikaiseen harjoitteluun. Salilla tarkastushetkellä olleet kaksi vankia olivat tyytymättömiä tilan ilmanvaihdon riittävyteen ainakin silloin, kun tilassa on yhtä aikaa enemmän kuin kaksi henkilöä.

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojan Mikkelin vankilan tarkastuksesta 2.–3.11.2016 (EOAK/4397/2016) laadittuun pöytäkirjaan vankilan ulkoilupihoista annetusta vastineesta todettiin seuraava.

”Mikkelin vankilan vastineen mukaan jatkossa tullaan lisäämään vanhan puolen pihojen käyttöä, laajennetaan ulkoilualaa ja parannetaan ulkoilupihojen varustusta mahdollistaen monipuolisempaa liikunnan harrastamista. Erillään pidettävien ulkoilutilaa käytetään jatkossa äärimmäisen harvoin, painavin perustein ja silloinkin ainoastaan lyhyen aikaa. Vankien sadevaatehankinnat on käynnistetty.”

Tarkastajille tarkastuksen aikana vankilan johdon kertoman mukaan vanhan puolen suurempien ulkoilualueiden käyttöä on pyritty tehostamaan ja tarjoamaan vangeille paremmat ulkoilutilat kierrättämällä ulkoilupihoilla eri osastoja. Vankilan johdon mukaan ulkoilutiloille ei kuitenkaan olla sijoittamassa levytankoja ja -painoja. Syynä tähän on johdon mukaan pyrkimys olla tarjoamatta vangeille sellaisia kuntoilumuotoja, jotka lisääisivät anabolisten steroidien ja muiden dopingaineiden käyttöä ja kysyntää. Vankilan johdon mukaan aluekeskus on myös linjannut, ettei uusia ns. vapaita painoja tule ottaa vankiloissa käyttöön, ellei sellaisia ole käytössä.

AOA totesi, että useissa suljetuissa laitoksissa ulkoilupihoilla on jo pitkään ollut ja joihinkin on myös viime vuosina rakennettu katoksellisia lavoja, joissa vangit voivat harrastaa kuntoilua ulkoilun aikana. Ottaen huomioon Mikkelin vankilan rakenteista ja tiloista johtuvat kuntoilumahdollisuuksien rajoitukset, AOA ei nähnyt erityisiä perusteita Mikkelin vankilan johdon ja aluekeskuksen varautuneelle suhtautumiselle ulkoilualan aktiiviteettien kehittämiseen. Kuntoilussa käytettävien painojen määrät, välineiden laatu ja niiden säänkestävyys sekä voimailuvälineiden vastukset ovat kuitenkin viime kädessä laitoksen päätettävissä.

Vastaanotto-osasto

Edellisen tarkastuksen EOAK/3005/2017 tarkastuspöytäkirjassa todettiin vastaanotto-osaston toiminnasta yhteenvetona seuraava.

”AOA katsoo, että saatujen tietojen perusteella vaikuttaa siltä, että vastaanotto-osaston toimintaa ei voida vieläkään pitää kaikilta osin tyydyttävänä ja kehottaa vankilan johtoa ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi. Tässä yhteydessä tulisi selvittää myös henkilöstömitoituksen riittävyys tehtävien suorittamiseen ja osastolla työskentelevien sijaisten riittävän ammattitaidon turvaaminen.”

Nyt käsillä olleen tarkastuksen yhteydessä vastaanotto-osastolle tehdyn lyhyen käynnin puitteissa oli selvästi todettavissa myönteistä kehitystä aiempiin havaintoihin. Esimerkkinä mainittakoon vastaanotto-osaston vartijoiden virkatoimet, joilla pyrittiin selvittämään vangeille toimittavien laitteiden kuten kellojen ominaisuuksia internetistä. Näiden toimenpiteiden avulla on mahdollista saada tietoa tosiasiallisten päätösperusteluiden tueksi.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on lähettänyt laitoksille lomakkeen omaisuuden/vaatteiden hallussapidosta. Kyseisellä lomakkeella vanki voi anoa omaisuutta/vaatteita haltuunsa ja lomakkeelle voidaan tehdä päätös asiasta tosiasiallisten perustelujen kera. Vastaanotto-osastolla oli käytössä Mikkelin vankilan laatima oma lomake, jota käytettiin Risen uuden lomakkeen ohella.

Tarkastuksella ilmeni, että vangeille annettiin Risen lomake vasta sen jälkeen, kun vanki oli ensi pyytänyt saada tavaraa haltuunsa asiointilomakkeella ja siihen oli vastattu, ettei kyseistä tavaraa anneta haltuun. Vangille lähetettyyn vastaukseen liitetään tällöin automaattisesti mu-

kaan Risen lomake. AOA katsoi, että hallussapitopäätösten sujuvan ja ripeän käsittelyn sekä selvyuden kannalta on perusteltua, että Risen lomake on asuinosaastolla vankien saatavissa ja päätökset tehtäisiin ko. lomakkeella.

AOA totesi laillisuusvalvonnassa vakiintuneesti katsotun, että vangin pyytäessä haltuunsa omaisuuttaan suullisesti, tulee häntä kielteisen päätöksen kohdalla ohjata tekemään pyyntönsä kirjallisesti Risen lomakkeella. Mikäli vanki pyytää omaisuutta haltuunsa kirjallisesti, esimerkiksi asiointilomakkeella, tulee hänelle antaa päätös kirjallisesti perusteluineen Risen lomakkeella ottaen huomioon hallintolain 7 luvussa säädetty. Päätöksen liitteeksi tulee antaa oikaisuvaatimusosoitus ja ohjeet oikaisuvaatimuskeinojen käyttämisestä.

Koska vangilla on muutoksenhakuoikeus omaisuuden hallussapidon epäämistä koskevista ratkaisuksista, hallintotuomioistuimet viime kädessä ratkaisevat kysymyksen siitä, voidaanko omaisuus (esimerkiksi laite tai esine) antaa vangille haltuun. Oikeusasiamiehen tehtävänä on asiassa valvoa, että vangin oikeus muutoksenhakuun toteutuu.

Kaikumisen ongelmat laitoksen vanhan puolen osastoilla

Mikkelin vankilaan toukokuussa 2017 tehdyllä tarkastuksella (EOAK/3005/2017) kiinnitettiin huomiota siihen, että vanhan puolen selliosastoilla kaikui erittäin voimakkaasti. Kaikuminen vaikeutti huomattavasti osastolla keskustelua, eikä kyse ollut vähäisestä ongelmasta. Tarkastuspöytäkirjassa kiinnitettiin IPRA/Alken huomiota asiaan ja sitä pyydettiin ilmoittamaan 1.3.2018 mennessä, mihin toimenpiteisin kaikumisen vähentämiseksi olo ryhdytty.

IPRA/Alken 28.2.2018 toimittamassa selvityksessä todettiin, että Mikkelin vankila on kokonaisvuokrassa ja Senaatti-kiinteistöt vastaa rakennuksiin liittyvistä asioista. Senaatin kiinteistöpäällikön mukaan suoraan sovellettava määräystä vankilaolosuhteiden kaiulle (jälkikaiunta-ajalle) ei ole määritetty. Ympäristöministeriön asetuksen mukaan porraskäytävän jälkikaiunta-ajan tulisi olla enintään 1,3 sekuntia. Mikäli puheen erottuvuuden halutaan olevan hyvä, tulisi jälkikaiunta-ajan olla noin 0,8–1,0 sekuntia. Mikkelin vankilassa tehdyissä mittauksissa kaikkien neljän mittauspisteen ajat olivat luokassa 2,0–2,6 sekuntia eli raja-arvo ylittyi. Jotta kaikua saataisiin vähennettyä, tulee käytäviä akustoida ääntä absorboivilla levyillä. Toimenpide on varsin mittava, koska ongelmaa on useassa tilassa ja monessa kerroksessa. Selvityksen mukaan Senaatti-kiinteistöt saa urakkasuunnitelmansa valmiiksi helmikuussa 2018, jonka jälkeen seuraa kilpailutusvaihe ja akustiikkalevyjen asennustyö valmistunee kevään 2018 aikana.

Tarkastuksella käytiin tarkastamassa vanhan puolen osastojen E 2–3, E 2–4 ja E 2–5 olosuhteita. Osastoilla kaikui edelleen voimakkaasti, joten korjaustyötä ei ollut tehty vielä ainakaan kyseisillä osastoilla.

Vankilasta tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan korjaustyö oli alkanut kesäkuun ensimmäisellä viikolla ja henkilökunnan havaintojen mukaan korjauksen valmistuttua osasto E 2:n osalta eron aiempaan kaikumiseen oli huomannut heti.

Vangin oikeus yksityisyyteen

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian vuoden 2018 teema on oikeus yksityisyyteen. Tarkastuksella ei tullut ilmi sellaisia asioita kyseiseen teemaan liittyen, jotka antaisivat aihetta toimenpiteisiin.

Muut asiat

Mikkelin vankilaan toukokuussa 2017 tehdyllä tarkastuksella (EOAK/3005/2017) vankilasta kerrottiin, että järjestyssäännön venäjänkielinen versio ja tulo-oppaan englanninkielinen versio olivat käännettävänä. Tarkastuksella ilmeni, että järjestyssääntö oli käännetty venäjäksi, mutta tulo-opasta ei oltu vielä kukaan käännetty englanniksi. Saadun tiedon mukaan tulo-opas oli ollut käännettävänä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikössä yli vuoden työruuhkan takia ja että se mahdollisesti saadaan käännettyä kesän aikana.

Vankilassa oli otettu käyttöön Rikosseuraamuslaitoksen uusi valvomatonta tapaamista koskeva lomake.

Toimenpiteet

Apulaisoikeusasiamies katsoi, että tarkastus ei antanut hänelle aihetta muihin toimenpiteisiin kuin saattaa edellä todetut havainnot Mikkelin vankilan johdon ja Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Reima Laakso
tarkastaja